

Cílem Českého klubu skeptiků Sisyfos, z. s. je šíření vědeckých poznatků a nezkrácených informací. Zkoumáme sporné jevy a vystupujeme proti pseudovědeckým názorům. Pomáháme chránit spotřebitele před nabídkou podvodných služeb, pomůcek a přístrojů. Podporujeme kritické myšlení a zdravou pochybovačnost. Naším členem se může stát každý, kdo dává přednost rozumu před vírou v zázraky.

## Z OBSAHU

Osmý experiment Paranormální výzvy Českého klubu skeptiků Sisyfos testoval „energetický dotyk“ (Leoš Kyša).....	1
Mistr úniků a lovec podvodníků James Randi (Jan Čáp).....	3
Británie zavedla očkování hexavakcínou, v Česku se takto děti očkují už deset let (Ludmila Hamplová).....	6
Je nepřijatelné, aby děti umíraly na spalničky. Francie zavádí povinné očkování (Ludmila Hamplová).....	7
Žloutenka typu B by mohla zmizet do roku 2030, jenže tu jsou odpůrci očkování (Ludmila Hamplová).....	9
Léčba energetickým otiskem kachních vnitřností? Oscillococcinum proti chřipce stále nefunguje (Ludmila Hamplová).....	10
Homeopatické „očkování“? Nebezpečné šarlatánství nabízené i v Česku (Ludmila Hamplová).....	12
Moc nebo málo sexu? Řešení slibuje homeopatie (Ludmila Hamplová).....	13
Soumrak homeopatie? Britové ji pomalu přestávají hradit z veřejných peněz (Ludmila Hamplová).....	15

## Osmý experiment Paranormální výzvy Českého klubu skeptiků Sisyfos testoval „energetický dotyk“ Leoš Kyša

Částku 3 333 333 českých korun komukoliv, kdo prokáže existenci paranormálních jevů nebo své paranormální schopnosti v kontrolovaném dvojité zaslepeném experimentu, aktuálně nabízí Paranormální výzva Českého klubu skeptiků Sisyfos. Cenu se dvacátého listopadu letošního roku pokusil získat už osmý uchazeč – Ilona Grundová. Experiment se opět, jako už tradičně, konal v pražském luxusním hotelu Jalta na Václavském náměstí.

Aby účastník v experimentu, tedy v prvním kole Paranormální výzvy, uspěl, musí dosáhnout výsledku, který odpovídá náhodnému výskytu takového výsledku s pravděpodobností nejvýše 1:1000. Pokud se uchazeči podaří v následně přesně popsaném experimentu uspět, podstoupí druhé kolo se stanoveným kritériem úspěšnosti 1:10 000. Teprve pak získá cenu garantovanou donátory Paranormální výzvy.



Uchazečka paní Grundová je přesvědčena o tom, že dokáže na dálku působit energeticky, tedy umí ovládnout domnělou bioenergií a působit jí na smysly vybraného člověka. Náš experiment jsme designovali proto tak, aby tyto domnělé schopnosti mohl ověřit. Uchazečka se během experimentu nacházela v místnosti protiatomového bunkru hotelu Jalta. Testovaný jedinec pobýval v místnosti v prvním patře hotelu. Oba tak od sebe byli dostatečně vzdáleni. Podle časového klí-

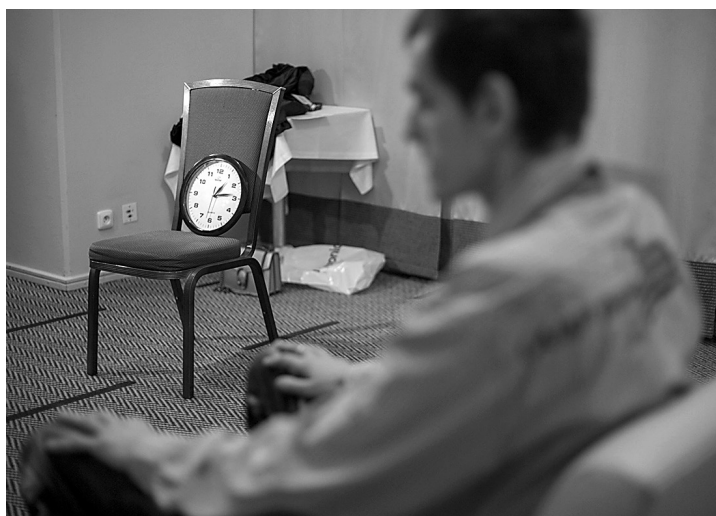
če se každých pět minut paní Grundová energeticky soustředila na vybranou část těla testovaného jedince. Vše řídila náhoda, tedy hod kostkou. Pokud padla čísla 1 – 2, působila uchazečka na oblast nohou, pokud 3 – 4, působila na oblast břicha a pokud 5 – 6, pak se energeticky soustředila na hlavu testovaného jedince. Došlo celkem ke dvaceti pokusům. Aby uchazečka postoupila do druhého kola, musel by testo-



vaný jedinec správně určit ve čtrnácti a více případech, na kterou část těla uchazečka *energeticky působila*.

Během experimentu došlo k naprosto ukázkovému případu sugesce. Testovaný jedinec při každém z dvaceti pokusů **jasně cítil**, na kterou část těla mu uchazečka *vysílá energii*. Naprosto přesvědčivě popisoval bolesti v jednotlivých částech těla, které mu má svou energií uchazečka způsobovat.

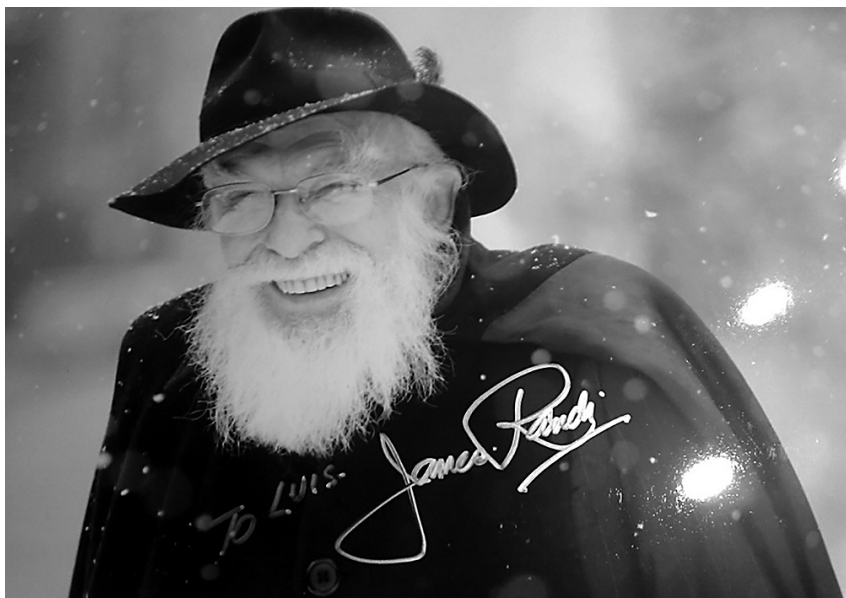
Přesto nakonec při porovnání protokolů obsahoval výsledek pouhé tři shody. V sedmnácti případech tak testovaný jedinec *cítil* energii údajně posílanou uchazečkou na zcela jiných částech těla, než měl. Pro nás šlo tak o velmi úspěšný experiment, který v praxi ukázal, jak je v případě podobného energetického působení silná sugesce jednotlivých účastníků, kteří podobným věcem věří.



# Mistr úniků a lovec podvodníků James Randi

Jan Čáp

Překoná trojitý uzel, sadu visacích zámek a policejní želízka sundával už od chvíle, kdy vznikla televize. Americký iluzionista a mistr úniku JAMES RANDI (89) vylézal ze sejfů i svěřacích kazajek a v rakvi překonal i nepřekonatelného Harryho Houdiniho. Dodnes „čaruje“ s kartami, ale hlavně se jako skeptik rozhodl bojovat proti podvodným léčitelům, lidské důvěřivosti a zázrakům všeho druhu. Stal se inspirátorem „skeptických“ projektů jako je naše Paranormální výzva. Před letošním Evropským skeptickým kongresem, který spoluorganizoval Sisyfos, navštívil Randi na několik dnů Prahu a při té příležitosti vznikl i následující rozhovor pro časopis Téma.



**Proč vlastně bojujete proti víře v paranormální jevy?**

Především proto, že tahle víra škodí, a to zejména mladým lidem. Pokud dovolíme, aby jim někdo dál říkal falešnosti a lži, může jim to zkazit celý život. Bráním tomu, aby se nesmysly a bludy šířily, jelikož dobře vím, že mají vždycky svoje následky. Když u nás na Floridě promítají film Poctivý lhář (celovečerní filmový dokument o Jamesovi Randim, pozn. red.) někdy mě k tomu přizvou. A po besedě s diváky v hledišti pokaždé zůstane nějakých šest nebo osm lidí, kteří vyprávějí svoje neveselé životní příběhy. A ti s dojetím připouštějí, že jsme jim otevřeli oči. Častokrát přitom i brečí, děkují a tenhle pocit si prostě nikde nekoupíte.

**Ty jejich životní příběhy se asi týkají toho, že se kvůli nějakému falešnému léčiteli zadlužili...**

Anebo kvůli nejružnějším sektám nebo scientologii. Když tihle lidé řeknou, že jste jim změnil život, víte, že se vám skutečně něco záslužného podařilo. Taková práce mi přináší uspokojení a zároveň hodně zavazuje. Uvědomuji si, co médiím dlužím. Náš film z roku 2014 už existuje ve více jak deseti jazycích, má úžasný vliv a je volně přístupný i na internetu.

**Co považujete za největší úspěch své dřívější kariéry iluzionisty?**

Asi nejvíc jsem se proslavil těmi útěky z vězení. Absolvoval jsem jich dohromady třicet dva, protože jsem s nimi začal už jako teenager.

**To bylo ještě v Kanadě?**

Ano, tam jsem se narodil a vyrostl, i když jsem se později stal občanem Spojených států. Říká vám něco jméno Alice Cooper?

**Myslíte zpěváka, který vás přizval už jako slavného kouzelníka na pódium? Viděl jsem na videu, jak mu na jevišti usekáváte hlavu gilotinou.**

Ano, v roce 1973 jsem s jeho hudební skupinou vyjel na americké turné. A s tím souvisí i to, jak se ze mě stal občan USA. Vystupovali jsme tehdy na kanadské straně hranice ve městě Niagara Falls a divadelní šatnu si udělali z místnos-

ti se sportovními skříňkami. Když jsem si tam šel během představení převléct kostým, zjistil jsem, že tam Královská kanadská jízdní policie, což je něco jako americká FBI, ty studentské skříňky prohledává - normálně tam páčili zámky a dvířka. Odmítli mě přitom pustit dovnitř a my kvůli nim museli v představení udělat několik dost zásadních změn, protože jsme neměli rekvizity.

**Kvůli tomu jste se kanadského občanství asi nevzdal, ne?**

Ne, ale poněvadž mě to namíchlo, šel jsem do místních novin, všechno jim vylíčil a oni, že z toho sepíší velký článek a udělali si k tomu i pár fotek. Jenomže když jsem jim po třech nebo čtyřech dnech volal z Ameriky, jaký měl článek doma ohlas, řekli mi, že je kanadská policie kvůli tomu navštívila a vyhrožovala tak, že raději nic neotiskli. To byl ten moment, kdy jsem si řekl, že takhle se k nám naše vlastní úřady chovat přece nemohou. A později jsem se stal občanem USA, i když tehdy to byla mnohem jednodušší procedura než dnes.



## Niagarské vodopády jsou asi také jedním z prvních míst, odkud televize vysílala vaše útěky, ne?

Předváděl jsem tam před kamerou nad vodopády útěk ze svěřací kazajky. Bylo pod nulou, já byl spoutaný, visel hlavou dolů zavěšený na rameni jeřábu a myslel přitom na dost slušný honorář.

### Musel jste jako mistr úniku hodně trénovat?

Jistě, ale nejdůležitější je konkrétní místo navštívit a pořádně si ho předem prozkoumat. Někde je to vyloženě jednoduché. V jednom městečku v Novém Skotsku (kanadská provincie, pozn. red.) měli jedinou funkční celu, a když mi porota spoutala ruce za zády, tak než stihli dojít na konec chodby, tak jsem zevnitř vysadil zamčené dveře z nekrytých pantů a ještě stačil na ně zamávat. Dneska už bych ty kovové dveře neuzdvihl, ale tehdy to byla hračka. Některé úniky jsou komplikovanější, ale aniž bych zacházel do technických podrobností, všechno se dá nakonec nějak obejít.

### Proč si vedení věznice zamkne na celu člověka, který uprchne? Není to špatná reklama?

Takhle se na to lidé nedívají. I proto, že celá akce bývá spojená s výdělkem pro nějakou charitu. Několik útěků jsem třeba dělal na podporu programu dětských adopcí. A ta show byla spojená i s besedou a dalšími oblíbenými akcemi.

### K jevištním útěkům vás prý kdysi přivedla policie ...

To jsem ještě jako mladík vystupoval s kouzelnickými triky v jednom nočním klubu v Torontu a dva takoví hromotluci tam po představení vytáhli policejní želízka a hecovali mě, abych se z nich dostal. Policejní pouta nemají příliš složitý mechanismus, a tak jsem s nimi do policejního auta jednou stranou nastoupil a druhými dveřmi už vylezl bez nich. To jim ovšem jako ukázka mého řemesla nestačilo, takže mě odvezli asi ve dvě ráno na policejní celu, abych jim předvedl, jak se dostanu zpoza mříží. Vyšel o tom tehdy článek a pak už po mě pořadatelé dlouho nic jiného nechtěli než útěky. (Podle tehdejšího novinového titulku Úžasný Randi si americký iluzionista později nazval i celou show, pozn. red.) **Co si myslíte o kouzelníku Davidu Copperfieldovi?**

Toho si velice vážím. Znáám ho ještě jako mladíka, když vystupoval pod jiným jménem, a už tehdy na mě udělal silný dojem. Dokonce jsem mu na začátku jeho kariéry pomáhal zařizovat vystoupení v jednom větším divadle.

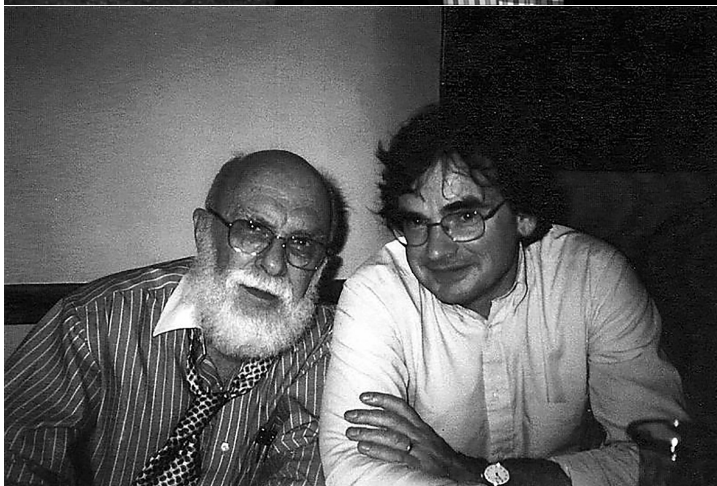
### Podle čeho jako profesionál posuzujete ostatní iluzionisty?

Podle originality, zručnosti a spousty dalších hledisek. Nejdůležitější je ale pro mě asi poctivost. David Copperfield by třeba nikdy publiku nelhal. Jistěže při svém vystoupení navodí klamavou iluzi, to je jeho řemeslo a na tom je představení založeno. Kouzelník je bavič, který hraje roli čaroděje, ale všichni víme, že nás přitom vodí za nos.

### Někdy kouzelnické triky prozrazujete. Proč?

Pochopitelně nebudu zveřejňovat trik, který by někomu pomohl utéct z vězení. Rád ale odhalím triky, které používají šarlatáni jako třeba izraelský kouzelník Uri Geller, jenž ublížil mnoha lidem po celém světě z čistě sobeckých důvodů. Já prostě odhaluji jen podvodníky, ať už se vydávají za léčitele, věštce, nebo okultisty.

### Můžete připomenout, jak třeba proběhlo odhalení te-



### levního kazatele Petera Popoffa, který léčil lidi vkládáním rukou?

Odhalil jsem jeho triky v celonárodní televizi v pořadu NBC Johnnyho Carsona, který mi hodně vyšel vstříc. Dodal jsem nahrávky, ze kterých bylo jasné, jak podvádí, když předstírá, že jeho ústy promlouvá nějaká vyšší moc. (S videem bohoslužby se v pořadu odvysílaly i zvukové nahrávky z rádiofrekvence, na které falešnému pastorovi jeho manželka napovídala osobní údaje věřících z publika, které Popoff „zázračně“ znal a jakoby během svého kázání uzdravoval. Údaje získali manželé na kartičkách, které lidé předem vy-

plnili, aby se za ně mohl pastor Popoff modlit, pozn. red.) Zarážející na tom celém je, že Popoff dodnes v americké televizi vystupuje, třebaže jen na méně významných kanálech a ve dvě hodiny ráno. Zato je mnohem otylejší.

#### **Proč se podle vás lidé nechávají tak rádi klamat?**

Protože to potřebují. To je stejné jako s náboženstvím a vírou v nebeské anděly a čerty v podzemí. Lidé tyhle mýty potřebují, aby si dokázali vysvětlit svůj vlastní život.

#### **Kvůli svému pocitu nejistoty?**

Jistě. A může za to církev, tedy nejrůznější církve působící po celém světě. Měly by se z toho podle mě taky zodpovídat.

**Váš Vzdělávací fond Jamese Randiho vypsál před lety odměnu milionu dolarů tomu, kdo prokáže nějaký paranormální jev. Můžete říct, jestli se někdo té odměně alespoň přiblížil?**

Zdaleka nikdo. V první řadě mají lidé ve své žádosti o ten milion svůj paranormální jev popsat ve dvou odstavcích textu. Můžu vám říct, že některé z těch odstavců vydají na několik stran popsaných drobným písmem a kolikrát lidé pokračují s dodatky po okrajích i na dopisní obálce. Mám celou sbírku těchto komických žádostí.

#### **Možná by se daly vydat ...**

To bych si ovšem jen zadělal na problémy. Chápu, že pisatelé těch žádostí jsou naprosto přesvědčeni o svých nadpřirozených schopnostech, ale když je pozveme na přezkoušení, většinou to končí tím, že se snaží uhodnout nějaké číslo, které si asistenti myslí. A třeba pak řeknou „sedmdesát dva“ (Randi napodobuje spiritistický tón). Samozřejmě se netrefí, hádají dál a přicházejí s dalšími a dalšími vysvětleními toho, proč se netrefili. Ale neberu je jako podvodníky, oni svým schopnostem upřímně věří. A tihle lidé se o vypsání milion ucházejí nejčastěji. Jinak těch žádostí je daleko méně, než by si člověk představoval. A když nějakého propagátora paranormálních jevů osobně vyzvu, aby si o odměnu zažádal, dozvím se, že se jim nepodařilo mě kontaktovat. A to mluvíme o okultistech, kteří údajně dokážou komunikovat i s nebožtíky!

**Na YouTube je videozáznam z vystoupení kouzelníka, který v 80. letech úspěšně obracel stránky telefonního seznamu myšlenkou i v několika televizních pořadech. Do té doby, než jste kolem toho seznamu nasypal polystyrenové kuličky.**

On taky upřímně věřil svým nadpřirozeným schopnostem. Samozřejmě, že do toho seznamu foukal vědomě, ale jeho víru to dlouho nezviklalo. Momentálně je zavřený na jednom zdravotním oddělení, protože se u něj bohužel projevil hodně násilnické sklony, kvůli kterým si pobyl i ve vězení. Je to nešťastný případ, dvakrát za rok mi volá a také si píšeme, ale není mu bohužel pomoci. (Jedná se o „šao-linského bojovníka“ Jamese Hydricka, který se měl karate naučit od čínského mistra, ale později přiznal, že si kouzelnické triky nacvičil ve vězení. Roku 1989 byl odsouzen za pohlavní zneužití pěti chlapců k 17 letům vězení a setrvává v ústavní léčbě, pozn. red.)

**Utíkal jste z uzamčených sejfů, nechával se zamknout v rakvích a v jedné eskapologické disciplíně - tedy v po-**

**bytu v rakvi pod vodou - jste překonal dokonce i Harryho Houdiniho.**

Houdini vždycky byl mým velkým vzorem, snažil jsem se naučit všechny jeho triky. On ovšem vystoupení s rekordem 1 hodina 33 minut absolvoval v dvaapadesáti letech, tedy v roce, kdy umřel. A mně bylo teprve přes dvacet, když jsem ten rekord prodloužil v hotelovém bazénu na Manhattanu na 1 hodinu a 44 minut. Byl jsem tedy například ohledně dýchání ve výhodě, s čímž jsem se ale v souvislosti s rekordem nikdy netajil.

#### **Šlo vám při těch útěcích někdy doopravdy o život?**

Ano, shodou okolností taky v Kanadě, kde mě potopili do řeky v ocelové rakvi. Tohle vystoupení bylo zpestřené o to, že jsem měl do rakve zavedený telefon. Diváci venku mě mohli slyšet a chtěli, abych zavolal mámě do Toronta. Když se ptala, kde jsem, říkal jsem: „Tady na dně řeky LaHave v Novém Skotsku, mám tady právě vystoupení. Byla z toho dlouho pař a pak říkala, abych jí takhle radši nevolal, protože se stydí. Ještě jsem slyšel, jak se tomu lidí venku smáli. Každopádně potom jsem najednou cítil, jak se ta rakev začala naklánět na bok, a okýnkem z rakve jsem viděl, jak ke mně připlaval potápěč ve skafandru a křížil rukama, což jsem vůbec netušil, co má znamenat. Pak jsem jen cítil, jak tu rakev zvedají. Jedno z kotvicích lan se prý během vystoupení uvolnilo a rakev začala v silném proudu odplouvat. Tak tam jsem měl myslím namále. A i když to divákům tehdy nikdo neprozradil, do tisku se to později prolásko.

**Kromě eskamotérů vydávajících se za doktory kritizujete i nejrůznější členy vědecké komunity. Máte po ruce příklad pseudovědy, která podle vás zneužívá lidskou důvěřivost?**

Pořád nejbizarnější je podle mě případ Uriho Gellera, jehož schopnosti potvrzují i někteří vědci, jako například Russell Targ (fyzik a parapsycholog působící na Stanfordově výzkumném ústavu, pozn. red.), který byl členem komise, jež Gellera pozorovala. Targ je fakticky slepý, nesmí řídit automobil, ale bude se vydávat za pozorovatele a vydávat knihy, kde vysvětluje schopnosti léčitelů. Nekritizuji jeho defekt, ale fakt, že se tváří, jako by žádný neexistoval. Taková věda mi přijde směšná.

**Wikipedie cituje váš výrok, že na ufologii by mohlo být zrnko pravdy. Jak si to zrnko u takového skeptika představit?** V uplynulých letech jsme zaznamenali tisíce zpráv o pozorování mimozemských létajících objektů. A jelikož nemůžeme analyzovat všechny jednotlivé případy, těžko budeme dokazovat, že nebylo možné, aby k nim došlo. Někjaký mimozemský život velice pravděpodobně existuje, třebaže ne nutně v naší sluneční soustavě. Vždyť těch možností je nekonečně mnoho. Představte si miliardy neřízených experimentů, ke kterým na naší planetě docházelo každou vteřinu ještě v dobách, kdy oceány byly žhavé. Ten řetězec náhod, který vedl k organizovanému shluku molekul a první jednoduché formě života se nakonec prostě stal. A věřím, že já i vy jsme výsledkem takové evoluce.

*Rozhovor vyšel v časopise Téma 40/2017. S dovolením redakce jej přetiskujeme.*

## Británie zavedla očkování hexavakcínou, v Česku se takto děti očkují už deset let

Ludmila Hamplová, Zdravotnický deník

**Hexavalentní vakcína byla podrobena rozsáhlému testování a ukázala se jako bezpečná. Je používána po celém světě a každý rok jsou podány milióny dávek, prohlásila Mary Ramsayová, epidemioložka a ředitelka odboru očkování úřadu Public Health England. Plošné očkování hexavakcínou ve Velké Británii nahradilo dříve používanou pentavakcínou, která však nechránila proti virové hepatitidě typu B. České děti jsou tímto způsobem, kdy je možné snížit počet vpichů, očkovány už od roku 2007.**

Velká Británie sáhla po změně očkovacího kalendáře. Nově jsou děti narozené po 1. srpnu 2017 plošně očkovány hexavakcínou, která obsahuje protilátky proti záškrtu, tetanu, černému kašli, dětské obrně, Haemophilus influenzae typu B a také žloutence typu B. Nemění se však počet očkovaných dávek, i nadále budou britští kojenci očkováni v 8, 12 a 16 týdnech. Změnou proti stávajícímu očkovacímu schématu je to, že hexavakcína nahradí donedávna používanou pentavakcínou. Malí Britové tak nyní budou plošně očkováni také proti virové hepatitidě typu B.

Monovalentní vakcína poskytující ochranu právě proti žloutence typu B se v Británii při očkování kojenců používala, ale pouze u vybraných rizikových skupin. Plošně kojenci očkováni nebyli, což se ale mění právě se zavedením hexavakciny. „Až doposud byly imunizovány pouze děti s vysokým rizikem virové hepatitidy typu B. Zavedení hexavalentní vakcíny znamená, že všechny děti budou nyní plošně chráněny před touto závažnou infekcí, která je hlavní příčinou cirhózy a rakoviny jater v pozdějším životě,“ shrnula význam zavedení hexavakcíny Mary Ramsayová, epidemioložka a ředitelka odboru očkování úřadu Public Health England.

Vláda Velké Británie se tak zavázala k podpoře strategie Světové zdravotnické organizace (WHO) s cílem celosvětově eradikovat hepatitidu typu B do roku 2030. Tato infekce patří podle WHO k hlavním celosvětovým hrozbám pro veřejné zdraví. „Lidé s hepatitidou typu B si nemusí být vědomi přítomnosti infekce, protože chronická infekce většinou nemá žádné příznaky. Vzhledem k tomu, že většinu infikovaných jedinců tvoří dospělí, očkování u dětí je během dětství ochráněno, pokud budou potenciálně vystaveny infikovaným domácnostem nebo členům rodiny. Očkování kojenců zásadně sníží riziko infekce a poskytne dlouhodobou ochranu proti budoucím rizikům expozice,“ stojí v prohlášení britské vlády.

### Hexavakcína je bezpečná

K rozhodnutí zavést očkování hexavakcínou britskou vládu vedly také pozitivní zahraniční zkušenosti s tímto způsobem vakcinace. Podle Semy Mahdal, epidemioložky a specialistky právě na problematiku virových hepatitid úřadu Public Health England, je tato vakcína úspěšně a bezpečně použí-

vána už mnoho let. Od roku 2000 bylo celosvětově aplikováno zhruba 150 milionů dávek. „To mělo zásadní dopad na prevenci infekcí v mnoha zemích. I když je hepatitida typu B ve Velké Británii relativně vzácná, jedná se o celosvětově hlavní příčinu cirhózy a rakoviny jater,“ uvedla lékařka pro britský deník The Independent. „Od letošního podzimu budou mít také děti ve Velké Británii možnost využít tuto bezpečnou a účinnou vakcínu,“ dodala Mahdal.

Konkrétně byla do britského očkovacího kalendáře zařazena vakcína Infarix hexa, která se používá také v Česku. Je schválena v 97 zemích světa, včetně Kanady, Nového Zélandu nebo Austrálie. Nejedná se ale o novou vakcínu, poprvé byla v Evropě registrována už v roce 2000, tedy jsou dostatečné zkušenosti s jejím používáním. „Bezpečnostní profil přípravku Infarix hexa je excelentní. Popisované nežádoucí účinky jsou lehké až mírné, a jsou podobné těm, které se vyskytly po podání vakcín Pediacel a Infanrix®-IPV+Hib. Zahnutí zarudnutí, otoky a citlivost v místě vpichu, horečku, nechutenství, průjem a zvracení,“ shrnuje případná rizika hexavalentní vakcíny informační dokument pro zdravotníky vydaný úřadem Public Health England.

Toto doporučení „nové“ vakcíny se mimo jiné věnuje také komunikaci s rodiči, kteří mohou mít z očkování hexavakcínou obavy. Zdravotníci by tak měli chápat, že rodiče si nemusí být jisti ohledně správnosti tohoto kroku a musí jim proto předat kvalitní a ověřené informace. Například vyvrátit mýtus, že podání hexavalentní vakcíny „přetíží“ imunitní systém dítěte. „Od chvíle, kdy se dítě narodí, je neustále vystavováno velkému množství virů a bakterií každý den. Od narození je imunitní systém dítěte schopen reagovat na velké množství antigenů v okolním prostředí a relativně malý počet antigenů ve vakcínách,“ konstatuje doporučení.

### Česko zavedlo hexavakcínu v roce 2007

Česko má na rozdíl od Velké Británie už desetileté zkušenosti s očkováním hexavakcínou, které bylo zavedeno v roce 2007. Podle ministerstva zdravotnictví tak bylo učiněno s ohledem na doporučení poradního sboru ministerstva a současně se měnil přístup k očkování v řadě evropských států. „Dalším důvodem bylo, že rutinní použití hexavakcíny vedlo ke snížení počtu vpichů u očkovaných dětí o jednu třetinu. Zavedení hexavakcíny dále reflektovalo tehdy avizované problémy s dostupností v té době používané tetavakcíny,“ popisuje Ondřej Macura, vedoucí tiskového oddělení ministerstva. Od 1. 1. 2018 pak začne platit novela vyhlášky o očkování proti infekčním nemocem, které zavádí schéma 2+1 dávka. „Tento model je používán i v celé řadě evropských států,“ dodává Macura.

V Česku pak bezpečnost hexavakcíny sleduje Státní ústav pro kontrolu léčiv (SÚKL). „Vakcíny jsou v průběhu před

i poregistračních studií porovnávány z hlediska bezpečnosti a účinnosti s jinými vakcínami. Nebylo prokázáno, že by hexavalentní vakcína byla nebezpečnější oproti ostatním vakcínám,“ vysvětluje Lucie Přinesdomová, mluvčí úřadu.

Co se týká spontánního hlášení nežádoucích účinků, není možné jednoduše srovnávat počty nežádoucích účinků na jednotlivé typy vakcín. V počtu hlášení hraje roli mnoho faktorů, od spotřeb po „hlásivost“ jednotlivých lékařů. Pokud má ČR v očkovacím kalendáři hexavakcínu, jsou její spotřeby nepoměrné s okrajově používanými vakcínami, a tomu odpovídá i počet hlášených nežádoucích účinků. Kromě toho je pravidlem, že na nové vakcíny se v průběhu několika prvních let po uvedení na trh hlásí více než na ty, které jsou na trhu již delší dobu. O bezpečnost vakcín i problematiku možných vedlejších účinků se podle SÚKL více zajímá také veřejnost, což ukazuje i zvýšený počet hlášení podezření na nežádoucí účinky. Například v roce 2015 tvořila hlášení spojená s podáním vakcín více než jednu třetinu ze všech hlášení na nežádoucí účinky zaslané SÚKL.

Veškerá hlášení, včetně těch, která podají sami rodiče a nejsou potvrzena lékařem, zůstávají trvale v databázi nežádoucích účinků a stávají se součástí hodnocení. Současně jsou při hodnocení brány do úvahy „veškeré aspekty, včetně toho, kdo případ nahlásil a zda hlášení od pacienta potvrdil lékař“. V roce 2015 pak bylo na SÚKL podáno 418 hlášení na podezření z nežádoucích účinků v souvislosti s hexavakcínou, nejčastěji hlášenými nežádoucími reakcemi byly zvýšená teplota a horečka, následované lokálními reakcemi a plačtivostí. K hlášeným reakcím patřilo také narušení psychomotorického vývoje, které bylo podáno v 66 případech. „Narušení psychomotorického vývoje bylo v letech 2015–2016 celoevropsky hodnoceno jako bezpečnostní signál, který nebyl potvrzený a tato reakce je nadále sledována jak ze strany SÚKL, tak EMA (pozn. redakce Evropskou lékovou agenturou),“ popisuje Přinesdomová s tím, že mezi lety 2015–2017 nebyl u hexavakcíny hodnocen žádný další bezpečnostní signál týkající se neurologických nežádoucích účinků.

## Je nepřijatelné, aby děti umíraly na spalničky. Francie zavádí povinné očkování *Ludmila Hamplová*

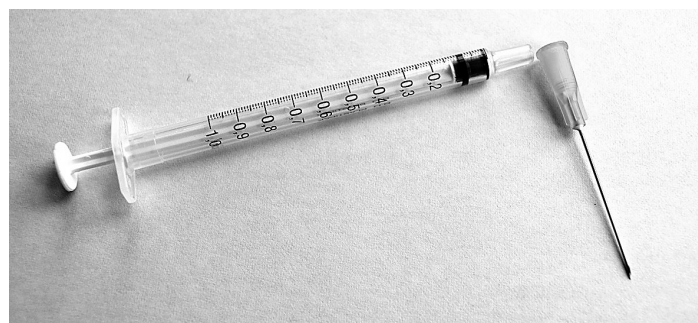
**Francouzští rodiče budou muset nechat naočkovat své děti proti 11 infekčním chorobám. Tato povinnost začne platit od roku 2018. Francouzská vláda tak reaguje na pokles proočkovánosti a návrat infekcí, kterým lze zabránit právě očkováním. Podle premiéra Édouarda Philippeho je „nepřijatelné, že děti stále umírají na spalničky“, a to v zemi, která byla průkopníkem na poli očkování.**

Záškrt, tetanus, dětská obrna, černý kašel, spalničky, příušnice, zarděnky, žloutenka typu B, infekce vyvolané bakte-

riemi *Haemophilus influenzae*, pneumokoky a meningokoky, to je seznam chorob, proti kterým budou francouzské děti od roku 2018 povinně očkovány. Rozhodla o tom francouzská vláda v reakci na pokles proočkovánosti a návrat infekčních chorob, s nimiž se země potýká, a to i přesto, že je k dispozici účinné očkování. „Děti stále umírají na spalničky, což je v rodné zemi Pasteura nepřijatelné,“ prohlásil francouzský premiér Édouard Philippe a připomněl tak významného francouzského biologa a vědce 19. století Louise Pasteura. Ten je nazýván otcem mikrobiologie a vedl mimo jiné výzkum



a vývoj vakcín proti kuřecí choleře, antraxu dobytka a vzteklině, kterou mohou onemocnět jak zvířata, tak člověk.



## Povinně se bude očkovat proti 11 nemocem, doposud povinnost platila u tří

Doposud bylo ve Francii povinné očkování proti třem chorobám, a to záškrtu, tetanu a infekční dětské obrně, což je choroba, která by mohla být celosvětově eradikována. Zatím se bohužel nedaří dosáhnout tohoto cíle, pro jehož splnění je nezbytné zajistit celosvětově po dostatečně dlouhou dobu vysokou proočkovanosť. Nedávno byly případy dětské obrny znovu potvrzeny v Sýrii. Očkování proti dalším chorobám bylo doposud pouze doporučeno, nikoliv povinné. Od roku 2018 se ale situace mění a očkování bude povinné proti jedenašesti chorobám. Francie je tak po Itálii další evropskou zemí, která zavádí povinné očkování. Italská vláda k tomuto kroku přistoupila v květnu letošního roku právě v reakci na klesající proočkovanosť, opakované epidemie spalniček a také nejrůznější konspirační teorie, které se o očkování šíří.

V červnu letošního roku francouzská ministryně zdravotnictví Agnès Buzyn v rozhovoru pro deník Le Parisien uvedla, že je nesmysl, aby v zemi platil nezvyklý dvojitý systém, kdy je povinná pouze část základních očkování. Cenou, kterou za to Francie platí, je pak návrat infekcí, pro něž existuje účinné očkování. „V současné době jsou ve Francii opět spalničky. Je nepřijatelné, aby na ně děti umíraly. Od roku 2008 na spalničky zemřelo 10 dětí. Vzhledem k tomu, že očkování je pouze doporučeno, nikoliv povinné, proočkovanosť proti spalničkám je pouze 75 procent, ačkoliv by měla být 95 procent, aby se zabránilo epidemiím,“ vysvětlila politička důvody, proč vláda zvažovala zavedení povinného očkování.

Podle ní je zvláštním paradoxem, že lidé okamžitě chtějí vakcíny, jakmile se objeví infekce jako Zika nebo Ebola, ale na druhé straně jsou velmi obezřetní, když jde o stávající očkování, a to i přesto, že očkování zachránilo miliony životů. Očkování podle ní není záležitostí jednotlivce, ale otázkou solidarity celé společnosti. I proto je zcela na místě zavést v zemi povinné očkování. „Nemám ráda nátlak, není to v mé povaze, ale tady je to velmi naléhavé. Patnáct dětí je nyní hospitalizováno kvůli spalničkám, což mě velmi znepokojuje. Jsou okamžiky, kdy je nátlak dobrý, aby se společnost mohla vyvíjet,“ vysvětlila ministryně.

## Rodiče nedůvěřují očkování, spalničkami onemocnělo 24 tisíc dětí

Jak připomíná britský deník The Independent, od roku 2008 do roku 2016 se ve Francii objevilo 24 tisíc případů spalniček. V 1 500 případech se objevily vážné komplikace a v 10 případech vedla infekce k úmrtí. Právě spalničky, které mohly být další infekční chorobou blížící se eradikaci, se na evropský kontinent vrátily v souvislosti s poklesem proočkovanosť.

„Když vidíte, jak se rozpadá kolektivní imunita, nakažlivé infekční choroby se začnou vracet,“ popsal pro internetový

deník Huhuffingtonpost.com Paul Offit, ředitel Vaccine Education Center v Children's Hospital of Philadelphia a také člen vědeckého týmu, který se podílel na vývoji vakcíny proti rotavirovým infekcím. „Nemocí číslo jedna, která je pomyslným kanárkem v uhelném dole, jsou právě spalničky,“ dodal. Podle něj rozhodně není v pořádku, že se Francie opět potýká se spalničkami.

## Homeopatika a odmítání očkování ve Francii „frčí“

Podle mezinárodního výzkumu publikovaného roku 2014 v žurnálu EBioMedicine, který se zaměřil na globální vnímání bezpečnosti očkování, je právě Francie zemí, kde rodiče nejvíce pochybují o bezpečnosti vakcinace. Dokonce 41 procent dotazovaných Francouzů uvedlo, že nesouhlasí s tím, že očkování je bezpečné, což je více než trojnásobně oproti celosvětovému průměru, který byl 12 procent. I když se studie, na niž se podílely London School of Hygiene & Tropical Medicine, Imperial College London a Saw Swee Hock School of Public Health in Singapore, nezabývala důvody, proč rodiče ztrácí důvěru v očkování, je možné tento jev dávat do souvislosti s nepravdivými informacemi, které se o vakcinaci šíří. Příkladem jsou například názory, že vakcína proti žlutence typu B způsobuje roztroušenou sklerózu nebo že očkování proti infekcím HPV je nebezpečné.

„Žádná z těchto informací nebyla vědecky potvrzena, ale zasela ve veřejnosti úzkost,“ uvedla pro portál Vox.com profesorka Heidi Larson, vedoucí výzkumného týmu, která působí na London School of Hygiene & Tropical Medicine. Takřka evergreenem na poli konspiračních teorií o očkování je představa, že způsobuje autismus. Za touto myšlenkou stojí usvědčený podvodník Andrew Wakefield.

Navíc Francie patří k zemím, kde se dobře daří alternativní „medicíně“, což opět ovlivňuje klesající důvěru v očkování. „Když ve Francii půjdete do lékárny, většina sortimentu budou homeopatika,“ dodala Larson. U těchto cukrových kuliček přitom neexistuje jediný důkaz o účinnosti. Jednoduše řečeno, Francouzi se mají velmi dobře, a tak si mohou dovolit neúčinné „léky“ či pochybnosti o očkování. Naproti tomu v rozvojových zemích, kde je řada očkováním preventabilních infekcí stále přítomna, je důvěra ve vakcinaci výrazně vyšší, jak ukázala zmiňovaná studie.

„Lidé v těchto zemích mají své důvody, proč více věří očkování. Vnímají, že očkování je něco, co má pro zdraví jejich dětí hodnotu,“ vysvětlila profesorka Larson. Osobně si totiž uvědomují, jak nebezpečné tyto infekce jsou a vědí, že se na tyto nemoci i umírá.



# Žloutenka typu B by mohla zmizet do roku 2030, jenže tu jsou odpůrci očkování

Ludmila Hamplová

Všichni novorozenci by měli dostat první dávku vakcíny proti žloutence typu B co nejdříve, ideálně do 24 hodin po narození, doporučuje Světová zdravotnická organizace. Právě plošné očkování je jedním z důležitých nástrojů, jak dosáhnout celosvětové eradikace tohoto závažného infekčního onemocnění. Vyřadit jej z očkovacího kalendáře je tak nesmysl. Přesto je očkování proti žloutence typu B trnem v oku řadě odpůrců očkování.

První dávka vakcíny proti žloutence typu B by měla být podána tak brzo po narození, jak je to jen možné, ideálně během prvních 24 hodin po porodu, doporučuje nové odborné stanovisko Světové zdravotnické organizace (WHO) právě k problematice vakcinace proti hepatitidě typu B. „Očkování proti žloutence typu B se doporučuje celosvětově u všech dětí. Dosažení očkování minimálně třemi dávkami vakcíny proti žloutence typu B u všech dětí by mělo být standardem pro všechny národní imunizační programy,“ informuje odborné doporučení WHO, které obsahuje shrnutí stávajících poznatků na poli vakcinace proti této závažné infekční chorobě. Jen v roce 2015 zemřelo v důsledku infekce hepatitidou typu B takřka 890 tisíc osob, ukazují to statistiky WHO. Těmto úmrtím přitom bylo do značné míry možné předejít, a to také díky očkování. Celosvětově by podle plánu WHO mohla být eradikována v roce 2030.

Jenže plán celosvětové eradikace hepatitidy typu B může dostat vážné trhliny v podobě odpůrců očkování. Řada z nich totiž považuje právě toto očkování za zbytečné či vyloženě nebezpečné. „Nežádoucí účinky očkování proti hepatitidě B jsou významné a svým výskytem převyšují přínos ze zavedení povinného očkování,“ informuje mimo jiné české hnutí Rozalio na svých webových stránkách. Podle něj je právě toto očkování spojeno se syndromem náhlého úmrtí kojenců, alergickými reakcemi, jež mohou vést k rozvoji bronchiálního astmatu, autoimunitními onemocněními a neurologickými chorobami či diabetem. Podle názoru tohoto sdružení se navíc malé děti prakticky nemohou nakazit, a tak toto očkování nemá v dětském věku význam.

Global Advisory Committee on Vaccine Safety, který byl založen WHO v roce 1999 a zabývá se právě bezpečností a účinností vakcín, přitom potvrzuje, že očkování proti žloutence typu B je velmi bezpečné. Mírné vedlejší účinky jako například bolest v místě vpichu se vyskytují u méně než 10 % dětí. „Četné dlouhodobé studie nepřinesly žádné důkazy o nežádoucích účincích příčinně souvisejících s tímto očkováním,“ shrnuje stanovisko WHO s tím, že nebyly prokázány žádné příčinné souvislosti mezi očkováním proti hepatitidě typu B a neurologickými onemocněními, včetně syndromu Guillain-Barré a roztroušené sklerózy, diabetem mellitu, chronickým únavovým syndromem, artritidou, autoimunitními chorobami, ztrátou vlasů, astmatem ani syndromem náhlého úmrtí kojenců.

## Žloutenka typu B není vzácná. K nákaze může dojít třeba na dovolené

Hepatitida typu B patří k celosvětově rozšířeným onemocněním. Podle studie publikované v žurnálu *Vaccine* žily v roce 1995 na světě takřka dvě miliardy lidí, které tuto infekci buď prodělaly nebo jsou právě nemocní. Celosvětově se pak podle údajů WHO žloutenka typu B v chronické fázi týká 257 milionů osob, nejvíce v regionech Afriky a Západního Pacifiku. „Žloutenka typu B je vysoce odolný virus, který také napadá primárně játra. V kapce zaschlé krve přežívá několik týdnů, zmrazení ho neničí. Je známo, že tato infekce je 100x nakažlivější než AIDS. Onemocnění bývá těžší a rekonvalescence delší než v případě žloutenky typu A, také k úmrtí dochází častěji,“ popisuje docent Rastislav Maďar, odborný garant sítě Center očkování a cestovní medicíny a také prezident Fóra infekční, cestovní a tropické medicíny. Podle něj právě žloutenka typu B patří k velmi podceňovaným chorobám, jednoduše proto, že si řada lidí vůbec nepřipouští, že by se mohli nakazit. To se pak projevuje i v jejich přístupu k očkování u vlastních dětí. Řeknou si, že kojeneček přece sexuálně nežije a ani neužívá nitrožilné drogy, a tak se nemůže nakazit.

K nákaze ale může dojít třeba při exotické dovolené, když se dítě zraní nebo onemocní a potřebuje pomoc v místním zdravotnickém zařízení. „Každá nemocnice ve vyspělých zemích musí mít ošetřené situace, které by mohly vést k ohrožení zdraví pacientů. Proto se třeba v nemocnicích musí střídát používané dezinfekční prostředky a přísně kontrolovat, zda se pracuje se sterilními nástroji a podobně. Jedná se o celý komplex opatření, která musí být dodržována. To se ale v rozvojových zemích neděje, a tak pro pacienta může být riziková už samotná hospitalizace. Dvojnásob to platí v případech, kdy musí podstoupit nějaký invazivní zákrok,“ popisuje docent Maďar. K infekci žloutenkou typu B v nemocnici tak může dojít i v zemích, kam Češi celkem běžně jezdí na luxusní letní dovolenou.

Zásadním důvodem pro očkování proti žloutence typu B u kojenců je pak skutečnost, že právě u dětí má toto onemocnění vážnější následky. „Virová hepatitida typu B je nebezpečná přechodem do chronického stádia, cirhózy, rakoviny jater, a to nejčastěji v případě onemocnění dětí,“ vysvětluje profesor Roman Chlábek, vědecký sekretář České vakcínologické společnosti ČLS JEP. K vlastní nákaze přitom může dojít i bez „viditelné kapky krve“, například při sdílení zubních kartáčků, holčích strojků nebo dokonce při sdílení žvýkačky, protože se vir vyskytuje i v lidských slinách, jak popisuje doporučení WHO. Počáteční infekce přitom může probíhat zcela bez příznaků a připomínat nachlazení, platí to zejména u dětí do 5 let. Infekce však může přejít do chro-

nického stádia Podle údajů amerického úřadu Centers for Disease Control and Prevention pak 25 % těch, u nichž došlo k rozvoji chronické hepatitidy typu B v důsledku infekce v dětství, umírá. Pokud se hepatidou typu B nakazí kojenec, je pravděpodobnost rozvoje chronické infekce 90 %, naproti tomu u dospělých se 95 % nemocných plně uzdraví a infekce u nich nepřejde do chronického stádia. „Neexistuje specifická léčba akutní hepatitidy typu B. Léčba pacientů je tak založena na úlevě od projevů nemoci, včetně vhodné výživy a doplňování ztráty tekutin, k níž došlo v důsledku zvracení a průjmů,“ konstatuje odborné doporučení WHO.

## Očkování v dětství chrání i v dospělosti

V České republice je podobně jako v řadě jiných vyspělých zemí očkování proti hepatitidě typu B součástí očkovacího kalendáře. Nedávno bylo povinné očkování proti žloutence typu B zavedeno v Itálii a také ve Francii. Právě toto očkování je důležitý nástroj k tomu, jak dosáhnout snížení výskytu a následnému vymizení infekce v populaci. Důkazem toho je i vývoj situace v Česku. „V posledních letech jsme zaznamenali několik set případů tohoto onemocnění v porovnání s několika tisíci případy hlášenými v České republice ještě v 90. letech,“ vysvětluje profesor Chlábek. Podle údajů WHO se v roce 2015 podařilo celosvětově dosáhnout 84 % proočkovanosti proti žloutence typu B. Od doby uvedení první vakcíny proti této chorobě na začátku 80. let do roku 2015 pak celosvětově poklesl podíl dětí mladších 5 let infikovaných hepatidou typu B. Jako konkrétní příklad pak

WHO uvádí region Západního Pacifiku včetně Číny, kde se před zavedení očkování rodilo více než 8 % dětí, které infekci získaly v těhotenství od matky. V roce 2012 byl pak podíl infikovaných novorozenců menší než 1 %.

„Očkování chrání malé děti před infekcí původcem vysoce nakažlivé virové hepatitidy B (VHB). A zaručuje, že takto očkované děti budou proti nákaze imunní ve starším věku, kdy mohou být nákaze vystaveny v souvislosti s rizikovým chováním (např. nechráněný pohlavní styk, sdílení injekčních jehel při nitrožilní aplikaci drog, nesprávně prováděný piercing či tetování),“ popisuje Štěpánka Čechová, mluvčí ministerstva zdravotnictví. Také proto ministerstvo neplánuje změny v očkovacím kalendáři, které by se týkaly právě vakcinace proti hepatitidě typu B. „Význam očkování malých dětí proti VHB dokumentuje skutečnost, že toto očkování je doporučováno Světovou zdravotnickou organizací a je součástí očkovacího kalendáře dětí ve většině států EU,“ dodává.

Doporučení WHO obsahuje také shrnutí studií, které se zabývaly dlouhodobou účinností a bezpečností očkování proti žloutence typu B. Dobrý efekt očkování přetrvává po dobu minimálně 40 let s tím, že negativní vliv zde může mít například kouření nebo obezita a další chronická onemocnění. „Programy očkování proti hepatitidě typu B jsou velmi efektivní,“ shrnuje doporučení WHO s tím, že důkazem je dramatický pokles výskytu hepatocelulárního karcinomu jater, který se rozvíjí v důsledku chronické hepatitidy typu B, pokles úmrtnosti v důsledku selhání jater související právě s touto infekcí a také pokles úmrtí způsobených chronickým onemocněním jater v souvislosti se žloutenkou typu B.

## Léčba energetickým otiskem kachních vnitřností?

Oscillococcinum proti chřipce stále nefunguje

Ludmila Hamplová

**Homeopatický přípravek bez schválených léčebných indikací, tak je oficiálně prodáváno Oscillococcinum, které má být „šetrnou léčbou pro celou rodinu“. Údajně je také „lékem, který má nejvyšší stupeň vědeckého důkazu účinnosti nejen v léčbě, ale i v prevenci chřipky“. Zároveň jde o u nás nejprodávanější homeopatikum.**

Užívejte preventivně a od prvních příznaků, to je doporučení k homeopatickému přípravku Oscillococcinum, který má být vhodný při chřipce a chřipce podobných stavech. Patří u nás i celosvětově k vůbec nejprodávanějším homeopatikům, kterému důvěřuje řada lidí. Jednoduše věří tomu, že užívání tohoto přípravku způsobí, že buď vůbec neonemocní anebo se případné infekce brzy zbaví. Jen v USA bylo v roce 2008 prodáno Oscillococcinum v hodnotě 15 milionů dolarů. Navíc se prodává v lékárnách, což posiluje dojem, že se jedná o skutečně účinný lék. Například online Lékarna.cz nabízí „výhodné rodinné balení 30 dávek“ s upozorněním, že „znáte z TV“. Akční cena za balení obsahující 30 dávek

po 1 g je 514 Kč. Za tyto peníze ale zákazníci dostanou pouze cukr, jenž se tváří jako lék.

„Od prvních příznaků je vhodné podávat homeopatický přípravek Oscillococcinum. První dávku co nejdříve a pak 1 tubu 3x denně po dobu 1-3 dní. Oscillococcinum je lékem, který má nejvyšší stupeň vědeckého důkazu účinnosti nejen v léčbě, ale i v prevenci chřipky,“ popisuje web Světhomeopatie.cz s tím, že informace, které zveřejňuje, jsou garantovány týmem lékařů a dalších odborníků, kteří ve své každodenní praxi praktikují homeopatii.

**Cukr a energie kachních vnitřností**  
Oscillococcinum má jako účinnou látku uvedenou „ANAS BARBARIAE HEPATIS ET CORDIS EXTR. 200 K“, což je ve skutečnosti extrakt z jater a srdce z jednoho druhu kachny, konkrétně pižmovky velké. „Jako slepičí polévka, tak i lék vyrobený z kachny má protiinfekční účinek. Možná je to proto, že ve střevech kačen se nalézají 80 % všech známých virů a díky zákonu podobnosti mají tyto mikrodávky virů léčivé účinky,“ tak toto homeopatikum popisuje web



je cena za balení obsahující 30 dávek po 1 g v síti lékáren Dr. Max 599 Kč. Podle příbalového letáku je obvyklé dávkování v případě prevence 1 dóza týdně: „Od prvních příznaků užít 1 dózu co možná nejdříve a následně užívat 1 dózu 3x denně po dobu 1 až 3 dnů. Celý obsah jedné dózy nechat rozpustit pod jazykem nebo v malém množství vody.“ „Ve srovnání s klasickou medicínou homeopatie patří mezi levné způsoby léčby. Vzhledem k tomu, že v mnoha indikacích může být použita i preventivním způsobem, může naopak snížit výdaje za léky nutné k pozdější léčbě onemocnění,“ konstatují webové stránky společnosti Boiron. Jenže i toto tvrzení je přinejmenším sporné. Jak již Zdravotnický deník informoval, v Německu vědci analyzovali data jedné velké

zdravotní pojišťovny a zjistili, že v případě homeopatické léčby, jsou její náklady vyšší než u „konvenčních“ postupů.

Ve Velké Británii byla homeopatie hrazena z veřejného zdravotního pojištění, což se ale mění. Podle Simona Stevensa, ředitele NHS (Národní zdravotní služby, pozn. red.), je homeopatie „v nejlepším případě placebo a zneužití omezených prostředků NHS“. „Veřejnost správně očekává, že NHS použije každou libru moudře a uvážlivě, a proto dnes podnikáme praktické kroky k tomu, abychom lépe využili finanční prostředky na moderní léky a léčbu,“ uvedl Stevens pro deník The Telegraph, když NHS letos v létě zveřejnila seznam přípravků, u nichž má být ukončena úhrada z veřejných peněz.

## Homeopatické „očkování“? Nebezpečné šarlatánství nabízené i v Česku Ludmila Hamplová

**Nemá žádné vedlejší účinky. Neobsahuje žádné toxické látky a ani těžké kovy. Jeho účinnost je velmi vysoká. Alespoň to tvrdí sami příznivci homeopatie, když svým klientům nabízí „homeopropylaxi“ či „homeopatické očkování“. Ve skutečnosti jde o velmi nebezpečné šarlatánství, které má k opravdové vakcinaci stejně daleko jako cukrové kuličky ke skutečným lékům.**

„Z Indie jsem se vrátila zdravá, bez nějaké závažné choroby. Tyfus, žloutenka ani nic horšího mě nedohnaly“, pochvaluje si Petra Grabačová, homeopatka z pražské homeopatické poradny V harmonii, která se rozhodla pro „sladké očkování na cesty“. Prý si před cestou uvědomila, že její matku trápí obavy, aby neonemocněla, a tak, byť jí strach z nákazy nebránil, rozhodla se, že „pro jistotu“ se nechá naočkovat homeopaticky, „tedy bez rizika negativních následků po očkování. A přitom spolehlivě“. Své zkušenosti pak popisuje na webových stránkách poradny. Samotné „homeopatické očkování“ probíhá následovně: „Dle určeného kalendáře užíváte homeopatika připravená z přírodního materiálu (většinou přímo z původců nákazy) mnohonásobným ředěním a potencováním. V praxi to vypadá tak, že v průběhu měsíce či dvou před plánovanou cestou vycucáte ve stanovených dnech několik sladkých kuliček. Studie prováděné v zahraničí dokazují účinnost srovnatelnou nebo dokonce vyšší, než má klasické očkování,“ tvrdí homeopatka s tím, že stejným způsobem jak se „chránit“ před cestami do zahraničí je možné „chránit“ i své děti.

Když už jdete na očkování,  
nezapomeňte na detoxikaci

Samotné „homeopatické očkování“ či „homeopropylaxe“ není v Česku ani v zahraničí žádnou novinkou. Naopak patří ke škále služeb, jež homeopaté svým klientům nabízí



a za něž inkasují přímé platby. „Homeopatické očkování funguje stejně jako to alopatické ovšem v mnohem větším ředění a bez vedlejších účinků a jiných látek přidaných v klasické očkovací ampuli. Pomocí homeopatie se lze očkovat i na daleké cesty,“ tvrdí pak na svém webu Petra Blechová, „akreditovaný homeopat“, která působí v Kolíně. Vedle tohoto „očkování“ je pak podle ní možné homeopaticky zvládnout i případnou skutečnou vakcinaci. „Pana doktora poproste, aby vám dal prázdnou ampulku od očkovací látky, kterou právě aplikoval vašemu dítěti. Dejte si ji do plastového pytlíčku, a ještě v ordinaci nebo na toaletě ji vypláchněte čistým 4x předestilovaným lihem, např. vodkou bez přísad (čtete etikety). Vypláchnutou ampulku dejte zpět do pytlíčku a doma ji vhodte do 6 litrů čisté nechlórované vody. Stačí lžička z tohoto množství. To je napotencovaný lék z dané vakcíny,“ radí na svém webu jak na to. Další možností je pak sáhnout po předem vyrobených cukrových kuličkách jako je Thuja, Silicea nebo Hypericum. Ta by měla obsahovat „energetický otisk“, tedy ani jednu molekulu zeravu zahradišního, oxidu křemičitého a třezalky tečkované. Thuju by

pak měly užívat „robustnější a tmavší děti“, zatímco Silicea „se hodí spíše pro velmi jemné až „průhledné“ blondaté děti.

Řadu doporučení ohledně očkování, jak toho skutečného, tak homeopatického nabízí původně vystudovaná farmaceutka a nyní homeopatka Ludmila Spáčilová: „Homeopatie opravdu není metoda cukrových kuliček. Má přesná pravidla a postupy, které laik nemusí znát. Vybrat podobné homeopatikum (princip homeopatie) vyžaduje znalost, čemu všemu mohou být potíže podobné. Je na zvážení, zda zvolit konstituční homeopatikum, nosodu, homeopatikum z vakcíny nebo například z hliníku či rtuti – nebo kombinaci těchto přístupů. Často můžete homeopatiky vyvolat velmi bouřlivé reakce – vysoké teploty, výsev na kůži... Ne každý rodič je schopen tyto situace ustát a důvěřovat v ozdravný proces,“ upozorňuje na svém webu Homeopradna.eu.

Možnostem „homeopatické profylaxe“ důvěřuje také homeopat Václav Hrabák, který je současně předsedou Společnosti pacientů s následky po očkování. „Homeopatie je jedna z neúčinnějších metod při léčbě epidemií. Prokázalo se to i v praxi například při léčbě španělské chřipky. Homeopatická profylaxe spály byla prokázána již před dvěma sty lety. Lékařské studie prokazují úspěšnost při léčbě chřipky. Homeopatie je naděje při možném propuknutí epidemií v budoucnosti,“ popisuje na svém webu s tím, že „homeopatickou profylaxi se může i u velmi agresivních chorob, u kterých je vysoká úmrtnost, tato úmrtnost snížit na minimum“. Sám Hrabák doporučoval použití homeopatie také v případě epidemie krvácivé horečky Ebola. Homeopatika pak jsou podle něj zcela na místě i tehdy, když je člověk skutečně očkován: „Neúčinnější prevence před nežádoucími účinky z očkování a současně i neúčinnější detoxikace při podezření z problémů po očkování je užívání homeopatického léku vytvořeného přímo z očkovací látky (tzv. izopatický lék).“ Pokud ale vám chybí dostatečné zkušenosti, měl by na vše pochopitelně dohlížet homeopat.

Homeopaté nedokáží zabránit epidemiím, i když to tvrdí  
Jistou „zradou“ ale je, že příznivcům homeopatie chybí jakákoliv relevantní data, o tom, že by jejich „homeopatické očkování“ mělo skutečný efekt. „Termín ‚homeopatická vakcína‘ spočívá v spojení dvou rozdílných, vzájomne

vylučujících termínů ‚homeopatický‘ a ‚vakcína‘. Termín ‚homeopatická vakcína‘ sa nemá používať, lebo odporuje tak homeopatii, ako aj vakcinológii – vede o očkovacích látkach, vakcínach,“ upozorňuje slovenský Štátny ústav pre kontrolu liečiv s tím, že u homeopatik na rozdíl od vakcín nejsou prováděny klinické zkoušky s cílem zjistit, zda poskytují ochranu před vznikem infekčního onemocnění. „Ochranu pred epidémiami infekčných chorôb zabezpečujú jedine očkovacie látky v spojení s ostatnými hygienickými opatreniami,“ konstatuje úrad a dodáva, že současně nejsou k dispozici žádné důkazy o tom, že by použití homeopatického léku ovlivnilo tvorbu protilátek po očkování.

Podle profesora Edzarda Ernsta, který na britské University of Exeter založil pracoviště specializující se na výzkum „celostní a alternativní medicíny“ a vede odborné žurnály Focus on Alternative a Complementary Therapies and Perfusion, je „homeopatické očkování“ naprostý nesmysl. „Obávám se, že existuje pouze jediný závěr. Homeoprolaxe je nebezpečné šarlatánství,“ shrnuje na svém webu a současně upozorňuje na to, že neexistují žádná klinická data o tom, že by tato metoda měla sebemenší efekt. „Přes tento nedostatek důkazů někteří homeopati – zejména ti, kteří nemají lékařské vzdělání – i nadále doporučují tento naprostý nesmysl. Podpora tohoto přístupu představuje vážné riziko pro veřejné zdraví,“ dodává profesor Ernst s tím, že v okamžiku, kdy dojde k výraznému poklesu proočkovánosti populace skutečnými vakcínami, opět se budou infekce snadno šířit. Propagovat „homeopatické očkování“ místo skutečné vakcinace je tak podle něj také velmi neetické, protože v řadě lidí vyvolává mylný dojem, že takto mohou chránit sebe i své děti před infekčními chorobami.



## Moc nebo málo sexu? Řešení slibuje homeopatie

Ludmila Hamplová

**Ztráta libida, poruchy erekce, předčasná ejakulace, ale i nadměrná vzrušivost, to vše by měly zvládnout cukrové kuličky. Zásadní je ale nesplést si je mezi sebou a neudělat chybu v dávkování. Následky by mohly být opravdu závažné. Tvrdí to homeopatka a majitelka homeopatické společnosti Homeopathy Plus! Fran Sheffieldová, která v minulosti mimo jiné požadovala, aby Světová zdravotnická organizace nasadila v boji proti viru Ebola homeopatika.**

Homeopatika jsou zřejmě univerzálním řešením pro jakýkoliv zdravotní problém, včetně těch poněkud intimních. Poruchy erekce, ztráta libida, neschopnost dosáhnout orgasmu, nebo naopak nadměrná vzrušivost a sexuálně nežádoucí chování, to všechno jsou potíže, u nichž by měla pomoci homeopatika. Alespoň to tvrdí sami zastánci homeopatie. Co na tom, že pro svá tvrzení nemají oporu v podobě vědeckých důkazů. „Otázka, která mě napadá, existuje vůbec

nějaká myslitelná pitomost, kterou ve své práci homeopaté nezahrnují,“ ptá se profesor Edzard Ernst, který na britské University of Exeter založil pracoviště specializující se na výzkum „celostní a alternativní medicíny“, na svém blogu.

Není to přitom poprvé, co sami homeopaté nabízejí své služby v oblasti lidské sexuality. Existují například homeopatické kapky Dr.Reckeweg R20 pro ženy, údajně obsahující výtažek z tkání lidského plodu, prodávané na portálu Homeomart.net, slibují, že zvýší ženskou sexuální touhu, tedy řeší frigiditu, ale i „lesbické sklony“. Homeopatickou léčbou homosexuality dokonce doporučovalo německé Sdružení katolických lékařů (Bund Katholischer Ärzte – BKAE). Pomocí homeopatie prý jde zvládnout „charakteristické příznaky homosexuálního chování“, mezi které patří například anální styk, a tak vyřešit „neopětovanou lásku“ či nedostatečně láskyplný vztah sama k sobě.

## Hrají si děti „na doktora“? Zvládněte to homeopaticky

Příkladem údajně smysluplné homeopatické „léčby“ může být situace, kdy děti objevují svou vlastní sexualitu a jejich chování může rodiče poněkud zaskočit. Podle původem britské homeopatky Fran Sheffieldové, která v Austrálii založila homeopatickou společnost Homeopathy Plus!, rodiče sice obvykle nevyhledávají homeopatickou pomoc v této situaci, ale měli by vědět, jak jim právě homeopatie může pomoci. „Když rodiče na mé klinice slyší, že by jim homeopatický prostředek Hyos mohl pomoci vrátit přeseexualizované chování jejich dítěte zpět do normálu, většinou se na mě dívají nevěříce, ale už během prvního týdne užívání dochází k výrazným změnám. Při příštím setkání o několik týdnů později obvykle slyším, že hloupé chování a žárlivost se snížily na minimum nebo zcela zmizely spolu s nevhodnou sexualitou. To vše, a ještě mnohem více pomoci jednoho homeopatického prostředku,“ popisuje homeopatka na stránkách Homeopathy.plus.

Konkrétně doporučuje přípravek *Hyoscyamus niger*, jež pomůže znovu nastolit „rovnováhu“ v organismu dítěte. „Chcete-li toho dosáhnout, navštivte renomovaného a kvalifikovaného homeopata, který vám může pomoci při léčbě vašeho dítěte. Bonusem vám bude, že se chování, které nastalo předčasně, bude spolu s léčbou zlepšovat, a tak budou i jeho další zdravotní problémy lépe zvladatelné a život příjemnější,“ radí Sheffieldová. Homeopatikum *Hyoscyamus niger*, které podle ní pomáhá při řešení sexuálních obtíží dospělých, má obsahovat „energetický otisk“ jedovatého blínu černého. Podle stránek [AbcHomeopathy.com](http://AbcHomeopathy.com) by pak tento přípravek měl řešit také nymfomanií, lascivní chování, svlékání se na veřejnosti a touhu po nahotě, ale i nadměrné sexuální představy, mánie, šilhání, krvácení z nosu či neschopnost udržet stolicí. V České republice je toto homeopatikum také registrováno, a dokonce vázáno na lékařský předpis: „Homeopatický léčivý přípravek bez schválených léčebných indikací. Používejte podle rady odborníka na homeopatii. Jestliže příznaky přetrvávají, poraďte se s lékařem nebo lékárníkem,“ uvádí velmi stručný příbalový leták těch-

to cukrových kuliček obsahujících sacharózu a monohydrát laktózy.

Sama homeopatická podnikatelka Fran Sheffieldová si již vysloužila nemalou pozornost. Například doporučovala „homeopatické očkování“ jako dostatečnou a spolehlivou ochranu před infekčními chorobami. Také tvrdila, že homeopatika jsou pro onkologické pacienty vhodnější metodou léčby než chemoterapie či po Světové zdravotnické organizaci (WHO) požadovala, aby v boji proti viru krvácivé horečky Ebola nasadila právě homeopatii. V roce 2014 se však kvůli svým tvrzením a obchodním praktikám dostala před soud, když tvrdila, že homeopatika namísto očkování zabrání infekci černým kašlem. Byla odsouzena a musela zaplatit pokutu ve výši 23 tisíc australských dolarů, její společnost pak musela uhradit pokutu ve výši 115 tisíc australských dolarů. Fran Sheffieldové pak bylo na pět let zakázáno, aby prodávala homeopatika. „Možná proto se Fran nyní soustředí na méně sporná, ale neméně výnosná témata?“ uvažuje na svém blogu profesor Ernst.

## Homeopatické olovo prý pomáhá při ztrátě libida

Jak připomíná profesor Ernst, homeopaté nabízejí své vlastní řešení na celou řadu problémů spojených s lidskou sexualitou. Hned několik konkrétních homeopatických doporučení dává web [Onlymyhealth.com](http://Onlymyhealth.com). Homeopatické přípravky mohou být prý užitečné při řešení neschopnosti dosáhnout orgasmu, předčasné ejakulace, snížení libida, poruch erekce či naprostém ochabnutí genitálií. Obzvláště se prý osvědčily tyto homeopatické přípravky: *Iodium*, *Plumbum Metallicum*, *Argentum Nitricum*. První jmenovaný obsahující „energetický otisk“ jódu by měl pomáhat mužům se „ztrátou sexuální síly a atrofovanými varlaty“. Homeopatikum s „energetickým otiskem“ olova je pak „cenné“ při řešení podobných potíží, zejména pokud muž má „snížený pocit varlat“. Stránky [AbcHomeopathy.com](http://AbcHomeopathy.com) pak uvádějí. Že *Plumbum Metallicum* je vhodným homeopatickým lékem také u deprese, suchých vlasech, zeleného zákalu, zácpě či vaginismu. *Argentum Nitricum*, neboli homeopatikum obsahující „energetický otisk“ dusičnanu stříbrného má být řešením u „nervózních a úzkostných mužů s úplnou ztrátou libida, nebo u nich dojde ke ztrátě erekce při pokusu o pohlavní styk“. České webové stránky [Svethomeopatie.cz](http://Svethomeopatie.cz) toto homeopatikum doporučují při žaludečních vředech, chrapotu, zánětu spojivek a trémě.

Existuje dokonce i homeopatikum pro muže, jejichž genitálie jsou zcela ochablé a to *Caladium*, jež obsahuje „energetický otisk“ z akvarijní rostliny jménem řeřišnice. „Tato homeopatika léčí také psychické problémy pacienta. Homeopatická medicína dodává pocit pohody a spokojenosti, a tak pacient znovu získá energii,“ doporučuje web [Onlymyhealth.com](http://Onlymyhealth.com). Nechybí však upozornění na to, že by člověk, který řeší sexuální problémy, měl nejdříve navštívit „zkušeného a kvalifikovaného homeopata“ a raději se nepokoušel o „homeopatické samoléčení“. „Homeopatika v rukou zkušeného lékaře mohou pomoci vyrovnat systém člověka, a to

jak emočně, tak fyzicky, a tak vyléčit impotenci,“ shrnuje web.

Z pohledu skutečného sexuologa a urologa Marka Broula, který působí jako zástupce primáře Kliniky urologie a robotické chirurgie Masarykovy nemocnice v Ústí nad Labem je použití homeopatik nesmysl: „V sexuologické ordinaci všeobecně nedoporučujeme léčbu pomocí homeopatik či volně

prodejných doplňků. Žádná vědecká studie dosud nepotvrdila účinnost těchto preparátů.“ V případě poruch erekce je vhodné vyhledat odbornou lékařskou, tedy nikoliv homeopatickou pomoc. „Muž by měl navštívit lékaře hned při prvních příznacích, tedy selhání erekce, ztrátě libida snížení tvrdosti penisu při erekci nebo během vlastní soulože či jakýkoliv pochybách o vlastním sexuálním zdraví,“ shrnuje sexuolog a urolog.

## Soumrak homeopatie?

### Britové ji pomalu přestávají hradit z veřejných peněz

Ludmila Hamplová

**Nanejvýš placebo, a hlavně zneužívání omezených finančních prostředků zdravotnického systému – tak hodnotí úhradu homeopatik britská Národní zdravotní služba. Proto doporučuje lékařům, aby cukrové kuličky přestali předepisovat jako léky, kterými homeopatika v žádném případě nejsou. Jen v roce 2016 uhradila National Health Service homeopatika v hodnotě 92 412 liber.**

Ačkoliv chybí jakékoliv vědecké důkazy o tom, že by homeopatika byla účinná a přinášela pacientům efekt vyšší než podání placebo, ve Velké Británii stále plynou na tuto „léčbu“ veřejné prostředky, a to i přesto, že se britské zdravotnictví potýká s nedostatkem financí. National Health Service (NHS) zaplatila za cukrové kuličky jen v loňském roce 92 412 liber. Podle informací deníku The Telegraph pak na úhradu homeopatik v posledních pěti letech plynulo zcela neefektivní „léčby“ takřka 600 tisíc liber. Nyní se ale homeopatika dostala na seznam přípravků, které NHS z důvodu nízké nákladové efektivity a také chybějících dat o klinické účinnosti plánuje přestat hradit z veřejných peněz. Konkrétně NHS doporučuje lékařům, aby nepředepisovali homeopatika novým pacientům a u pacientů, kteří již jsou takto „léčeni“, udělali změnu v terapii.

Podle Simona Stevense, ředitele NHS, je homeopatie „v nejlepším případě placebo a zneužití omezených prostředků NHS“. Proto také byla homeopatika spolu s dalšími sedmnácti přípravky, jako jsou například výživové doplňky obsahující glucosamin a chondroitin, omega-3-mastné kyseliny nebo lutein a antioxidanty, bylinné preparáty či náplasti proti bolesti s lidokainem, zařazena na seznam preparátů, u nichž by měla být ukončena úhrada z veřejných peněz. „Veřejnost správně očekává, že NHS použije každou libru moudře a uvážlivě, a proto dnes podnikáme praktické kroky k tomu, abychom lépe využili finanční prostředky na moderní léky a léčbu,“ uvedl Stevens pro deník The Telegraph.

### Pacienti dostanou skutečné léky, a to homeopatům vadí

British Homeopathic Association, zastupující zájmy homeopatů, se však domnívá, že chystaný konec úhrad homeopatik je špatný pro „napjatý rozpočet NHS“ a povede naopak k navýšení nákladů na zdravotní péči. „Toto doporučení není nákladově efektivní, protože pacientům budou předepsány dražší konvenční léky na

místo homeopatie,“ uvedla pro deník The Times výkonná ředitelka Cristal Sumner. Cílem British Homeopathic Association je „podpora hodnoty homeopatie a její praxe mezi profesionálními zdravotníky“, také „podpora rozvoje studia a výzkum homeopatie“. „Jako národní charitativní organizace zastupující zájmy pacientů homeopatie bude British Homeopathic Association co nejsilněji reagovat,“ upozorňuje asociace ve svém prohlášení. Podle ní je v pořádku, že se NHS snaží ušetřit, avšak nikoliv na úkor homeopatie.

Jenže právě představou, že cukrové kuličky jsou lékem, matou zastánci homeopatie veřejnost a v nemocných vyvolávají falešnou naději. Na rozdíl od skutečných léků nemusí před uvedením na trh nijak prokazovat, že skutečně fungují a mají při léčbě prokazatelně pozitivní efekt. „Homeopatie je postavena na nevěrohodných předpokladech, zatímco nejspolehlivější důkazy neukazují, že by fungovala nad rámec placebo. To může vést k vážnému poškození, pokud se homeopatie používá jako alternativa k účinným léčebným postupům,“ zdůraznil pro deník The Guardian emeritní profesor Edzard Ernst, který na britské University of Exeter založil pracoviště specializující se na výzkum „celostní a alternativní medicíny“ a vede odborné žurnály Focus on Alternative a Complementary Therapies and Perfusion. Právě on patří k vůbec nejhlasitějším kritikům homeopatie a dlouhodobě upozorňuje nejen na nesmyslnost této „léčby“, ale také na rizika s ní spojená. K těm patří zejména to, že nemocný člověk uvěří tomu, že „je léčen“, zatímco se jeho stav však bude zhoršovat, a tak promešká dobu, kdy mu mohla být nasazena skutečná léčba. „Proto je nejvyšší čas, aby NHS přestala financovat homeopatii a místo toho použila naše omezené finanční prostředky na léčbu, pro jejíž účinnost jsou vědecké důkazy,“ dodal vědec.

Krok NHS vítá Michael Marshall, ředitel britské skeptické organizace Good Thinking Society: „Každý důvěryhodný lékařský subjekt jistě ví, že homeopatické přípravky jsou jednoduše neúčinné při léčbě jakéhokoliv onemocnění. Proto je prohlášení NHS skvělé, když oficiálně potvrzuje tuto skutečnost,“ zhodnotil situaci pro deník The Guardian. Právě organizace Good Thinking Society tlačila na NHS i britskou politickou reprezentaci, aby homeopatika přestala být hrazena z veřejných peněz. „Naše organizace už dva roky žádá britskou vládu, aby provedla tuto revizi (pozn. redakce – zhodnocení nákladové efektivity u homeopatik) a doufáme, že tento krok bude konečně znamenat, že NHS přestane používat finanční prostředky na terapii, která pacientům nic nepřináší,“ dodal Marshall.

# Platba členských příspěvků

Vážení členové, připomínáme zaplacení členského příspěvku, pokud se tak dosud nestalo.

Roční výše členského příspěvku činí Kč 300,-

Pro kontrolu: uvedená částka, **stejná pro všechny členy**, se platí od roku 2012, po předchozím schválení členskou schůzí. Zároveň bychom vás chtěli požádat o případnou aktualizaci vašich kontaktních údajů zasláním e-mailu na adresu [clenskeinfo@sisyfos.cz](mailto:clenskeinfo@sisyfos.cz) nebo zasláním dopisu na adresu **Český klub skeptiků Sisyfos, U dejvického rybníčku 25, 160 00 Praha 6, případně zatelefonováním na číslo 774 871 406.**

Příspěvky můžete zaplatit poštovní poukázkou anebo bankovním převodem na účet

4444444444 / 2010 (10 krát číslice 4)

Bankovním převodem ušetříte 26 Kč za poukázecné. Nezapomeňte zadat Vaše členské číslo jako variabilní symbol platby pro její správné přiřazení. Vaše členské číslo je vždy uvedeno na poštovní obálce Zpravodaje.

**Za řádné zaplacení příspěvku děkuje výbor klubu Sisyfos**

## XIV. Skeptikon

*plánujeme na dny 11. – 13. května 2018 v Brně.*

*Ubytování, stravování i sobotní přednášky předpokládáme v hotelu Amphone.*

*Účast členů a příznivců Sisyfa na tradičním mimopražském setkání je vítána.*

*Aktuální informace naleznete na [www.sisyfos.cz](http://www.sisyfos.cz)*

## Přednášky cyklu Věda kontra iracionalita

**pořádáme tradičně v prostorách Akademie věd ČR v Praze 1, Národní 3, sál 206 od 17.00 hodin. Jsou veřejně přístupné, vstup je volný do vyčerpání kapacity sálu.**

**Středa 17. 1. 2018** Prof. RNDr. Zdeněk Opatrný, CSc. (Přírodovědecká fakulta UK Praha): **Genová editace u rostlin a naše zdraví**

**Středa 21. 2. 2018** Bc. Leoš Kyša: **Magické myšlení pro všední den**

**Středa 21. 3. 2018** Prof. MUDr. Josef Stingl, CSc. (Ústav anatomie 3. Lékařské fakulty UK): **Anatom Jiří Heřt – rytíř vědy.**

*V době nedožitých 90. narozenin vzpomeneme na JH spolu s jeho bývalými kolegy – lékaři. Videozáznam nebude pořizován.*

Další termíny v roce 2018: 18.4., 16.5., ...

- **Zpravodaj SISYFOS** - bulletin Českého klubu skeptiků Sisyfos, z. s., člena evropského sdružení ECSO (European Council of Skeptical Organisations) a světového sdružení CSI (Committee for Skeptical Inquiry). Zapsán do evidence tisku MKČR pod číslem MKČR E 11208. Vychází čtvrtletně s finanční podporou Akademie věd ČR.
- Kontaktní adresa Českého klubu skeptiků: PhDr. Zdeněk Jonák, U dejvického rybníčku 25, 160 00 Praha 6

- číslo účtu: 4444444444 (10 čtyřek) kód banky 2010
- Adresa na internetu: <http://www.sisyfos.cz>
- Zpravodaj SISYFOS, číslo 4/2017 - vyšlo v prosinci 2017. Editor: Leoš Kyša. Redakční rada: Čeněk Zlatník, Zdeněk Jonák, Martin Bloch.
- Grafická úprava: Karel Kadlec
- Tisk: MART – print, s. r. o., Vinšova 3280/1, Praha 10
- Příspěvky do Zpravodaje SISYFOS posílejte na adresu: Leoš Kyša, Višňová 579, Milovice 289 24. Lze též zasílat na e-mail: [Leos.Kysa@seznam.cz](mailto:Leos.Kysa@seznam.cz)